

فصل هشتم

حمل و نقل

فعالیت‌های بخش حمل و نقل در سال ۱۳۸۴ از رشد برخوردار بود. براساس آمار مقدماتی حساب‌های ملی، ارزش افزوده بخش حمل و نقل (به قیمت‌های ثابت ۱۳۷۶) نسبت به سال قبل ۹/۷ درصد رشد داشت. عملکرد مذکور برای گروه حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات معادل ۸/۰ درصد بود که در مقایسه با هدف برنامه چهارم توسعه به میزان ۱۰/۱ درصد، در سطح پایین‌تری قرار دارد. بررسی رشد ارزش افزوده به تفکیک فصول مختلف سال نشان می‌دهد بیشترین رشد ارزش افزوده مربوط به سه ماهه اول و دوم سال مورد بررسی به ترتیب به میزان ۱۰/۷ و ۹/۱ درصد بوده است. در این سال سهم بخش حمل و نقل از کل ارزش افزوده (به قیمت‌های جاری) معادل ۶/۰ درصد بود که در مقایسه با سال قبل تغییر چندانی نداشت.

در سال ۱۳۸۴، سرمایه‌گذاری در بخش حمل و نقل با افزایش همراه بود، به گونه‌ای که تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (به قیمت‌های ثابت ۱۳۷۶) در مقایسه با سال قبل ۶/۲ درصد رشد یافت. عمده سرمایه‌گذاری مذکور مربوط به ماشین‌آلات با سهمی به میزان ۸۴/۲ درصد می‌باشد. در این سال اعتبارات مصوب طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دولت برای فصل حمل و نقل در مقایسه با سال قبل ۴۰/۶ درصد افزایش داشت.

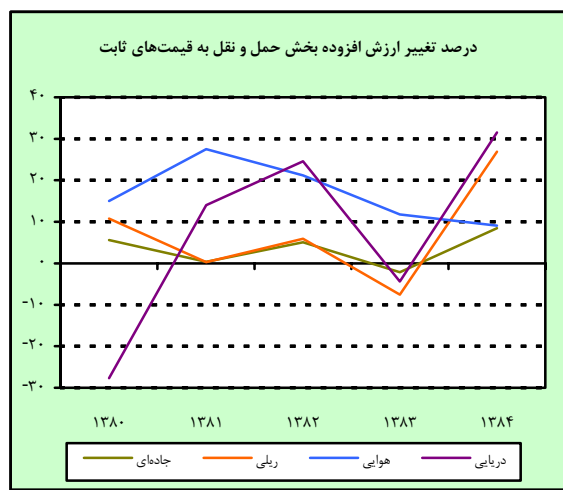
بررسی عملکرد بخش حمل و نقل برحسب جابه‌جایی مسافر و حمل کالا نشان می‌دهد در بخش حمل و نقل زمینی (ریلی و جاده‌ای) در مجموع ۶۶/۰ میلیارد نفر - کیلومتر مسافر جابه‌جا و ۱۳۶/۰ میلیارد تن - کیلومتر کالا حمل شده است که در مقایسه با سال قبل به ترتیب ۱/۹ و ۵/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین در بخش حمل و نقل هوایی و دریایی نیز ۱۹/۶ میلیون نفر مسافر جابه‌جا و ۹۷/۷ میلیون تن کالا حمل شده است که نسبت به سال قبل به ترتیب ۸/۳ و ۴/۴ درصد افزایش دارد.

در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، علاوه بر پیگیری برخی سیاست‌ها و اهداف تعیین شده در برنامه سوم، به منظور تقویت بخش حمل و نقل، بهره‌برداری مناسب از موقعیت سرزمینی کشور، افزایش ایمنی و سهولت حمل و نقل بار و مسافر، در بخش‌های مختلف حمل و نقل اهدافی تعیین گردید. مهم‌ترین این اهداف در بخش حمل و نقل جاده‌ای عبارتند از: حذف کامل نقاط حادثه‌خیز شناسایی شده در آزادراه‌ها، بزرگراه‌ها و راه‌های اصلی کشور، تکمیل شبکه گذرگاه‌های شمال - جنوب و شرق - غرب و بزرگراه‌های آسیایی در محدوده کشور و پوشش کامل آزادراه‌های کشور با سامانه کنترل هوشمند^(۱). در بخش ریلی، اتمام شبکه راه‌آهن ترانزیت کالا و مسافر شمال - جنوب و شرق - غرب، ایجاد امکان دسترسی بخش غیر دولتی به شبکه راه‌آهن کشور و کاهش سن ناوگان مسافری ریلی به ۱۵ سال، از اهداف تعیین شده می‌باشد. در بخش هوایی نیز طبقه‌بندی فرودگاه‌های کشور براساس برآورد میزان تقاضای حمل و نقل بار و مسافر در پایان برنامه و

تجهیز کامل فرودگاه متناسب با آن، کاهش سن ناوگان به ۱۵ سال، انتقال مسئولیت حفاظتی فرودگاهها به نیروی انتظامی و همچنین مجوز واگذاری سهام شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران و ایران ایرتور به بخش غیر دولتی از جمله اهدافی است که برای ارتقای خدمات این بخش تدوین شده است. در بخش حمل و نقل دریایی نیز افزایش ظرفیت تخلیه و بارگیری بندر تجاری حداقل به ۱۱۰ میلیون تن و نوسازی ناوگان حمل و نقل دریایی با استفاده از وجوه اداره شده مد نظر می‌باشد. براساس گزارش وزارت راه و ترابری، «سند حمل و نقل» به منظور پیگیری و دستیابی به اهداف تعیین شده در برنامه چهارم تدوین شده و به تصویب هیئت وزیران رسیده است.

استفاده از تسهیلات بانک جهانی (به میزان ۲۴/۹ میلیون یورو) برای اجرای پروژه زیرساخت‌های حمل و نقل (بهسازی جاده بم - کرمان)، امضای قانون موافقتنامه کشتیرانی تجاری - دریایی با دولت جمهوری بولیواری و ونزوئلا، استرداد مالیات شرکت‌های هما، آسمان، نفتکش و کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران، اختصاص ۱۰۰۰ میلیارد ریال (معادل اوراق مشارکت فروش نرفته وزارت راه و ترابری) برای پرداخت طلب پیمانکاران و صدور مجوز انتشار و فروش اوراق مشارکت به منظور تامین منابع لازم جهت اجرای طرح‌های مهم راه و ترابری از جمله سیاست‌های اتخاذ شده در سال ۱۳۸۴ می‌باشد.

۸-۱- متغیرهای کلان بخش حمل و نقل

براساس آمار مقدماتی، ارزش افزوده بخش حمل و نقل در سال ۱۳۸۴ (به قیمت‌های ثابت) به ۳۲۱۶۲ میلیارد ریال افزایش یافت که نسبت به سال قبل ۹/۷ درصد رشد دارد. این رشد عمدتاً تحت تأثیر رشد ارزش افزوده در بخش‌های حمل و نقل ریلی و دریایی به ترتیب به میزان ۲۶/۹ و ۳۱/۵ درصد بوده است. در این سال سهم حمل و نقل زمینی در ارزش افزوده کل بخش (به قیمت‌های جاری) با ۱/۵ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۸۹/۳ درصد رسید. در مقابل، سهم حمل و نقل دریایی با ۱/۱ واحد درصد افزایش به حدود ۴/۶ درصد افزایش یافت. همچنین سهم بخش حمل و

نقل از کل تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) از ۶/۰ درصد در سال ۱۳۸۳ به حدود ۵/۹ درصد در سال ۱۳۸۴ کاهش یافت.

ارزش افزوده بخش حمل و نقل (به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶)

سهم (درصد)		درصد تغییر		سال			
۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	
۶/۳	۶/۴	۹/۱	۱۱/۸	۲۰۳۰	۱۸۶۰	۱۶۶۴	حمل و نقل هوایی
۴/۶	۳/۸	۳۱/۵	-۴/۴	۱۴۷۹	۱۱۲۵	۱۱۷۷	حمل و نقل دریایی
۸۹/۱	۸۹/۸	۸/۹	-۲/۳	۲۸۶۵۳	۲۶۳۲۳	۲۶۹۴۹	حمل و نقل زمینی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۹/۷	-۱/۶	۳۲۱۶۲	۲۹۳۰۸	۲۹۷۸۹	کل

آمار مربوط به تشکیل سرمایه ثابت ناخالص برحسب بخش‌های اقتصادی نشان می‌دهد بخش حمل و نقل با جذب ۲۰/۸ درصد از کل تشکیل سرمایه مذکور (به قیمت‌های جاری)، ۶/۲ درصد رشد (به قیمت‌های ثابت) داشت که در مقایسه با رشد ۱۹/۷ درصدی سال قبل در سطح بسیار پایین‌تری قرار دارد. کاهش رشد سرمایه‌گذاری به ویژه در بخش ماشین‌آلات در تعدیل رشد کل سرمایه‌گذاری در این بخش موثر بوده است.

بررسی ارقام تشکیل سرمایه بخش حمل و نقل برحسب ساختمان و ماشین‌آلات نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۴، از مجموع ۹۷/۱ هزار میلیارد ریال سرمایه‌گذاری انجام شده (به قیمت‌های جاری) حدود ۸۴/۲ درصد به ماشین‌آلات اختصاص یافته است. در این سال تشکیل سرمایه در ماشین‌آلات بخش حمل و نقل (به قیمت‌های ثابت) در مقایسه با سال قبل ۶/۴ درصد رشد داشت.

تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داخلی در بخش حمل و نقل (به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶) (میلیارد ریال)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال			
	۱۳۸۴	۱۳۸۳	□۱۳۸۴	□۱۳۸۳		
۱۳۸۴	۱۳۸۳	۶/۴	۲۱/۰	۳۳۰۹۷	۲۵۷۱۱	ماشین‌آلات
۸۶/۶	۸۶/۵	۴/۷	۱۲/۲	۵۱۰۲	۴۸۷۱	ساختمان
۱۳/۴	۱۳/۵	۶/۲	۱۹/۷	۳۸۱۹۹	۳۵۹۷۵	کل
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰				۳۰۰۵۲	

۲-۸- سرمایه‌گذاری دولت

براساس قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور، مبلغ ۱۲۷۳۳/۴ میلیارد ریال در قالب اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای - ملی در بخش حمل و نقل (جاده‌ای، هوایی، دریایی و ریلی) تحت فصل راه و ترابری و برنامه تحقیقات حمل و نقل به تصویب رسید که در مقایسه با سال قبل ۴۰/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد. طبق آمار خزانه‌داری کل، مبلغ ۱۴۰۷۵/۹ میلیارد ریال به فصل مزبور اختصاص یافت که در مقایسه با رقم مصوب حاکی از ۱۱۰/۵ درصد تحقق می‌باشد. اعتبارات پرداخت شده فوق در مقایسه با عملکرد سال قبل ۴۹/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد. اهتمام دولت به تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام، بهره‌برداری از پروژه‌های راهسازی، رفع نقاط حادثه‌خیز و افزایش ایمنی سفرهای برون شهری از دلایل عملکرد بالای اعتبارات تخصیص یافته در این سال می‌باشد.

تملك دارایی‌های سرمایه‌ای - ملی (اعتبارات عمرانی) دولت (میلیارد ریال) در فصل راه و ترابری و برنامه تحقیقات حمل و نقل

درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲
۴۹/۶	۱۴۰۷۵/۹	۹۴۱۱/۴	۹۴۹۱/۳
-۰/۸			

ماخذ: خزانه‌داری کل - وزارت امور اقتصادی و دارایی

براساس قانون بودجه سال ۱۳۸۴، در برنامه حمل و نقل جاده‌ای، احداث آزادراه اهواز - بندر امام به طول ۹۰ کیلومتر، راه ارتباطی بندر شهید رجایی به طول ۳۲ کیلومتر، پل غازیان و راه وازک - بلده - گرمابدره از جمله طرح‌هایی بودند که در سال مذکور اتمام یافته و به بهره‌برداری رسیدند.

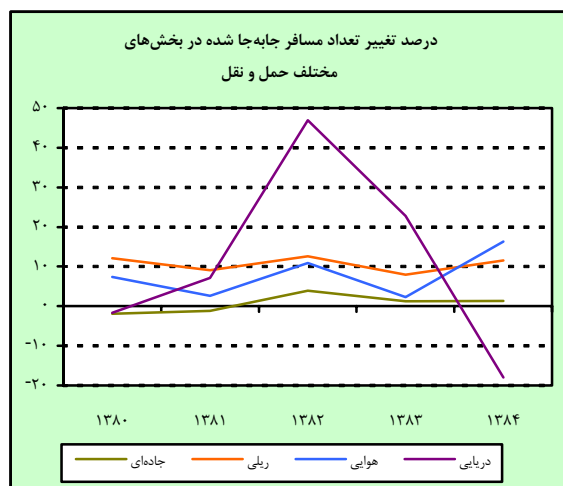
بررسی برنامه‌های فصل راه و ترابری نشان می‌دهد بیشترین سهم از اعتبارات پرداختی به برنامه حمل و نقل جاده‌ای و ریلی به ترتیب به میزان ۶۳/۰ و ۲۶/۰ درصد اختصاص داشت. مقایسه اعتبارات پرداختی و مصوب در این سال بیانگر تحقق بیش از صد درصد برنامه‌های حمل و نقل جاده‌ای، ریلی و هوایی می‌باشد. همچنین در این سال ۶۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت برای تکمیل طرح‌های وزارت راه و ترابری منتشر شد. اوراق مذکور ۴ ساله و با نرخ ۱۵/۵ درصد بود.

در این سال شورای اقتصاد استفاده از تسهیلات خارجی را به میزان ۲۱ میلیون یورو و ۴۴۷/۸ میلیون دلار جهت خرید ریل و تکمیل حوضچه سوم بندر شهید رجایی و زیرساخت‌های حمل و نقل شهرستان بم توسط وزارت راه و ترابری به تصویب رساند.

۳-۸- حمل و نقل کالا و مسافر

۱-۳-۸- حمل و نقل جاده‌ای

در سال ۱۳۸۴، بخش حمل و نقل جاده‌ای به ترتیب با سهمی معادل ۹۱/۴ و ۷۶/۱ درصد از کل مسافر جابه‌جا شده و کالای حمل شده در کشور ۵/۲ درصد از تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) را دارا بود.

بررسی آمار حمل و نقل جاده‌ای کالا نشان می‌دهد در مجموع ۴۰۶/۸ میلیون تن کالا (اعم از کالاهای دارای بارنامه و بدون بارنامه) توسط ناوگان مذکور حمل شده است. مقدار بار حمل شده برحسب تن - کیلومتر (با بارنامه) در سال ۱۳۸۴ معادل ۱۱۶۸۸۹ میلیون تن - کیلومتر بود که نسبت به سال قبل ۵/۷ درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین حدود ۹/۱ میلیون تن کالا از طریق جاده‌های کشور ترانزیت شد^(۱) که در مقایسه با عملکرد سال قبل کاهش جزئی داشته است.

در سال مورد گزارش، ۴۱۴/۷ میلیون نفر (با صورت وضعیت و بدون صورت وضعیت) مسافر از طریق جاده‌ها جابه‌جا شده‌اند که در مقایسه با سال قبل ۱/۳ درصد رشد نشان

می‌دهد. میزان مسافر جابه‌جا شده برحسب نفر - کیلومتر (با صورت وضعیت) معادل ۵۴/۹ میلیارد نفر - کیلومتر بود که در مقایسه با سال گذشته رشد محدودی به میزان ۰/۲ درصد دارد. افزایش مسافرت با وسایل نقلیه شخصی به دلیل رشد تعداد خانوارهای صاحب خودرو شخصی طی سال‌های اخیر و تمایل به استفاده از سایر شیوه‌های جابه‌جایی نظیر قطار و هواپیما از عوامل کاهش رشد جابه‌جایی مسافر توسط ناوگان عمومی جاده‌ای به شمار می‌رود. براساس گزارش بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری، سهم خانوارهای صاحب اتومبیل شخصی در سال ۱۳۸۴ به ۲۸/۱ درصد رسیده است که در مقایسه با سال قبل ۱۴/۷ درصد رشد دارد.

عملکرد حمل و نقل جاده‌ای کشور

درصد تغییر	سال			
	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	
۵/۷	۱۰/۷	۱۱۶/۹	۹۹/۹	حمل کالا (میلیارد تن - کیلومتر)
-۰/۶	۱۳/۰	۹/۱	۸/۱	ترانزیت کالا (میلیون تن)(۱)
۰/۲	-۲/۰	۵۴/۹	۵۵/۹	جابه‌جایی مسافر (میلیارد نفر- کیلومتر)

۱- شامل ترانزیت از طریق جاده، ریل و سواپ (Swap) می‌باشد.

ماخذ: سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور

براساس آمار نیروی انتظامی، در سال ۱۳۸۴ تعداد ۲۰۶۳/۹ هزار وسیله نقلیه در کشور شماره‌گذاری و وارد سیستم حمل و نقل کشور شد که نسبت به سال قبل حدود ۹/۲ درصد کاهش نشان می‌دهد. کاهش تعداد موتورسیکلت‌های شماره‌گذاری شده در این سال به میزان ۲۲/۱ درصد در کاهش کل وسایل نقلیه شماره‌گذاری شده موثر بوده است. از کل وسایل نقلیه شماره‌گذاری شده ۴۰/۸ درصد سواری (شامل تاکسی، کرایه و آمبولانس)، ۵۱/۵ درصد موتورسیکلت و مابقی انواع بارکش، اتوبوس و مینی‌بوس است. توزیع وسایل نقلیه شماره‌گذاری شده به تفکیک استان‌های کشور حاکی از آن است که بیشترین تعداد وسایل مذکور به ترتیب به میزان ۳۱/۱، ۱۰/۵، ۹/۲ و ۸/۱ درصد در استان‌های تهران، خراسان^(۲)، اصفهان و فارس شماره‌گذاری شده است. نکته حائز اهمیت در این خصوص کاهش وسایل نقلیه سواری شماره‌گذاری شده در تهران است. در این سال تعداد انواع بارکش و آمبولانس شماره‌گذاری شده در کل کشور ۴۸/۳ و ۳۹/۹ درصد رشد داشت. توجه جدی دولت به نوسازی ناوگان حمل و نقل جاده‌ای و تجهیز بیمارستان‌ها به آمبولانس در این افزایش موثر بوده است.

۱- شامل ترانزیت زمینی (جاده و ریل) و معاوضه (Swap) می‌باشد.

۲- آمار مربوط به استان خراسان مربوط به هر سه استان (خراسان شمالی، رضوی و جنوبی) می‌باشد.

بررسی عملکرد ناوگان حمل و نقل جاده‌ای کشور در سال ۱۳۸۴ نشان می‌دهد که تعداد ۱۸۱/۹ هزار دستگاه کامیون در بخش حمل بار و در مجموع ۳۳/۱ هزار دستگاه اتوبوس، مینی‌بوس و سواری کرایه به منظور جابه‌جایی مسافر در این ناوگان فعال بودند^(۱). براساس آمار مذکور، متوسط طول عمر ناوگان باری ۲۱/۴ سال و در بخش ناوگان مسافری برای اتوبوس ۱۳/۱ سال و برای کل ناوگان مسافری ۱۳/۷ سال می‌باشد.

وضعیت ناوگان حمل و نقل جاده‌ای کشور

(هزار دستگاه)

درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۲
۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۲	
۸/۱	۱۸۱/۹	۲۳۱/۹	۲۱۴/۵
۰/۶	۱۱/۴	۱۶/۸	۱۶/۷
۱/۷	۱۳/۱	۴۱/۹	۴۱/۲
۱۸/۴	۸/۶	۱۰/۳	۸/۷

ماخذ: سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور

۱- اطلاعات ناوگان براساس طرح کارت هوشمند که در سال ۱۳۸۴ اجرا گردید، اخذ شده است. این طرح در حال تکمیل می‌باشد و اطلاعات براساس آمار ثبت شده تاکنون می‌باشد؛ بنابراین با دوره‌های قبل قابل مقایسه نمی‌باشد.

۸-۳-۲- حمل و نقل ریلی

براساس گزارش شرکت راه آهن جمهوری اسلامی، در سال ۱۳۸۴ مقدار ۳۰/۳ میلیون تن کالا از طریق راه آهن حمل شد که در مقایسه با سال قبل ۲/۸ درصد رشد نشان می‌دهد. عملکرد مذکور برحسب تن - کیلومتر بار حمل شده حاکی از حمل ۱۹/۱ میلیارد تن - کیلومتر بار از طریق خطوط ریلی کشور است که در مقایسه با سال قبل ۵/۲ درصد رشد دارد. سهم بخش ریلی از کل بار حمل شده در کشور در سال مذکور برحسب تن معادل ۵/۷ درصد می‌باشد که در مقایسه با سال قبل کاهش نشان می‌دهد. بالاتر بودن قیمت تمام شده هزینه حمل توسط راه آهن و همچنین پوشش محدود شبکه ریلی کشور در سهم پایین این بخش از کل بار جابه‌جا شده موثر می‌باشد. گسترش خطوط ریلی و افزایش ناوگان باری و نهایتاً کاهش تعرفه‌های حمل و نقل در افزایش سهم این بخش از کل حمل و نقل باری به دلیل ضریب بالای امنیت تاثیر بسزایی خواهد داشت. در برنامه چهارم و در چارچوب سند فرابخشی توسعه ترانزیت، ایجاد ظرفیت به منظور ارتقای سهم حمل و نقل ریلی از کل حمل و نقل زمینی از سیاست‌های راهبردی به شمار می‌رود. شایان ذکر است حمل « زغال سنگ و سایر مواد معدنی » سهمی حدود ۶۰/۴ درصد از کل کالای حمل شده از طریق راه آهن را در سال ۱۳۸۴ به خود اختصاص داده است.

آمار مربوط به کالای ترانزیت شده نیز نشان می‌دهد که در سال مورد بررسی حدود ۱/۳ میلیون تن کالا از طریق خطوط ریلی کشور ترانزیت شده است که در مقایسه با سال قبل ۶/۸ درصد کاهش دارد. براساس اطلاعات سیستم مکانیزه بارنامه بین‌المللی، درآمد راه آهن از محل ترانزیت کالا معادل ۳۶۷/۵ میلیارد ریال بود که در مقایسه با سال قبل حدود ۲/۰ درصد کاهش داشته است. بیشترین سهم از درآمد مذکور (۸۷/۵ درصد) به راه آهن خراسان تعلق دارد. افتتاح خطوط ریلی جدید بافق - کاشمر و حدود ۱۰۰ کیلومتر از محور بافق - بندر عباس در افزایش ظرفیت حمل کالا موثر بوده و باعث رشد درآمد ترانزیت شده است. متوسط مسیر بار در سال ۱۳۸۴ معادل ۶۳۲ کیلومتر بود که در مقایسه با سال قبل ۲/۴ درصد رشد دارد. رشد مزبور به دلیل بهره‌برداری از خطوط جدید نظیر بافق - کاشمر و بافق - جندق - چادرمو در سال ۱۳۸۴ و افزایش شبکه ریلی کشور بوده است.

براساس گزارش شرکت قطارهای مسافری رجا^(۲)، در سال مورد بررسی ۱۹/۴ میلیون نفر مسافر از طریق راه آهن^(۳) جابه‌جا شده‌اند که نسبت به سال قبل ۱۱/۶ درصد رشد نشان می‌دهد. بر این اساس، سهم راه آهن از کل مسافر جابه‌جا شده از ۳/۹ درصد در سال ۱۳۸۳ به

۱- اطلاعات ناوگان تا سال ۱۳۸۴ براساس سیستم شناسایی و در سال ۱۳۸۴ براساس سیستم کارت هوشمند اخذ شده است. این سیستم در حال تکمیل بوده و اطلاعات براساس آمار ثبت شده تاکنون می‌باشد.

۲- این شرکت در سال ۱۳۷۰ تاسیس شده و در زمینه حمل مسافر از طریق راه آهن فعالیت می‌کند.

۳- این تعداد مسافر از طریق محورهای شش‌گانه (خوزستان، هرمزگان، آذربایجان، گلستان، خراسان و شرق) و مسیرهای بین‌المللی (تهران - استانبول، تهران - دمشق، تبریز - وان و زاهدان - کویته) جابه‌جا شده‌اند.

۴/۳ درصد در سال ۱۳۸۴ افزایش یافته است. تعداد مسافر جابه‌جا شده برحسب نفر - کیلومتر در سال مذکور معادل ۱۱۱۴۹ میلیون نفر - کیلومتر می‌باشد که در مقایسه با سال قبل ۱۱/۴ درصد رشد دارد. راه‌اندازی خطوط ریلی محلی در مسیرهای کوتاه در افزایش عملکرد بخش مسافری موثر بوده است.

بررسی وضعیت ناوگان حمل و نقل ریلی کشور نشان می‌دهد که این ناوگان در سال ۱۳۸۴ تعداد ۵۸۹ دستگاه لوکوموتیو دارا بوده است که در مقایسه با هدف تعیین شده برای سال ۱۳۸۴ در برنامه چهارم توسعه، به میزان ۱۰ دستگاه کمتر می‌باشد. همچنین نسبت تعداد لوکوموتیو در سرویس به کل لوکوموتیو یا ضریب بهره‌برداری معادل ۵۷/۷ درصد است که از میزان تعیین شده در برنامه چهارم (۷۴/۲ درصد) پایین‌تر است. این شاخص در مقایسه با سال قبل بهبود یافته است. در این سال میانگین تعداد سالن‌های مسافری در سرویس و ذخیره ۹۷۵ دستگاه بود که در مقایسه با سال قبل ۱۳/۸ درصد رشد نشان می‌دهد. اعطای مجوز به بخش خصوصی به منظور مشارکت در حمل مسافر در افزایش سالن‌های مسافری و در نهایت تعداد مسافر حمل شده تاثیر داشته است.

شایان ذکر است که در سال مورد بررسی، طول خطوط اصلی آهن به صورت محوری ۸۳۴۸ کیلومتر بوده است. خطوط فرعی (خطوط صنعتی - تجاری و خطوط مانوری) نیز ۲۵۰۳/۱ کیلومتر بوده است. براساس گزارش فعالیت شرکت خدمات و خط و ابنیه فنی (تراورس) در سال ۱۳۸۴، ۱۰۹/۳ کیلومتر از خطوط ریلی کشور بازسازی، ۳۵۰/۳ کیلومتر نوسازی و ۹۵/۲ کیلومتر نیز بهسازی شد. بیشترین عملیات نوسازی در محورهای خط آهن معدن سنگان (۱۲۷/۷ کیلومتر)، معدن پرواده (۵۵/۹ کیلومتر) و خط آهن جنت آباد (۳۸ کیلومتر) انجام شده است. بخش عمده عملیات بازسازی، نوسازی و بهسازی خطوط ریلی کشور توسط شرکت مذکور انجام می‌گیرد.

عملکرد حمل و نقل ریلی

درصد تغییر	سال		۱۳۸۲ ▲	۱۳۸۳ ▲	۱۳۸۴
	۱۳۸۳	۱۳۸۴			
○	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۸/۱	۱۸/۲	۱۹/۱
	۵/۲	۰/۷	۱/۲	۱/۴	۱/۳
	-۶/۸	۲۱/۰	۹/۳	۱۰/۰	۱۱/۱
	۱۱/۴	۷/۵			

ماخذ: راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران

۸-۳-۳- حمل و نقل هوایی

در سال ۱۳۸۴، میزان مسافر جابه‌جا شده از طریق فرودگاه‌های کشور ۱۵/۷ میلیون نفر بود که در مقایسه با سال قبل ۱۶/۳ درصد رشد نشان می‌دهد. این رشد عمدتاً به دلیل افزایش جابه‌جایی مسافر در پروازهای داخلی می‌باشد. سهم حمل و نقل هوایی از کل مسافر جابه‌جا شده معادل ۳/۵ درصد است که در مقایسه با سال قبل ۰/۵ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. اجاره هواپیماهای جدید و تجهیز ناوگان حمل و نقل هوایی کشور و افزایش جذب مسافر توسط شرکت‌های حمل و نقل هوایی در رشد عملکرد این بخش موثر بوده است. براساس آمار فوق، ۶۷/۵ درصد از مسافران توسط پروازهای داخلی و مابقی از طریق پروازهای بین‌المللی جابه‌جا شده‌اند.

در سال مورد گزارش، ۱۵۰/۴ هزار تن کالا توسط ناوگان حمل و نقل هوایی کشور در داخل و خارج از کشور حمل شده است که در مقایسه با سال قبل ۲۵/۰ درصد افزایش دارد. میزان بهره‌وری ناوگان مسافری در این سال ۷/۳ ساعت در شبانه روز است که با توجه به رقم سال قبل (۶/۸ ساعت) ۷/۴ درصد رشد دارد. محدودیت خرید هواپیماهای جدید و رشد مسافران جابه‌جا شده در افزایش ساعت پروازی ناوگان موثر بوده است؛ ضمن اینکه اعمال سیاست خرید هواپیماهای کوچک و متوسط به دلیل تحریم توسط شرکت‌های بزرگ هواپیمایی و نیاز به افزایش ساعت پروازی این نوع هواپیماها نیز در افزایش میزان بهره‌وری ناوگان مسافری تاثیر داشته است. در این سال ۱۳۰ هزار پرواز ترانزیتی از فراز کشور صورت گرفت. تامین و نصب تجهیزات نوین هوانوردی، استفاده از

سیستم‌های ماهواره‌ای برای حداقل ۱۰ مسیر بین‌المللی و ایجاد ترمینال بار با تجهیزات نوین در فرودگاه‌های مشهد، شیراز، اصفهان، بندرعباس، تبریز و زاهدان از جمله سیاست‌های مندرج در برنامه چهارم جهت استفاده از مزیت‌های ترانزیتی کشور در بخش حمل و نقل هوایی می‌باشد.

عملکرد حمل و نقل هوایی

درصد تغییر	سال				
	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲
۱۶/۳	۲/۳	۱۵/۷	۱۳/۵	۱۳/۲	مسافر جابه‌جا شده (میلیون نفر)
۱۹/۱	۰/۰	۱۰/۶	۸/۹	۸/۹	پروازهای داخلی
۱۰/۹	۷/۰	۵/۱	۴/۶	۴/۳	پروازهای بین‌المللی
۲۵/۰	۲/۵	۱۵۰/۴	۱۲۰/۳	۱۱۷/۴	کالای حمل شده (هزار تن)

ماخذ: وزارت راه و ترابری

۸-۳-۴- حمل و نقل دریایی

در سال ۱۳۸۴، ظرفیت اسمی بنادر تجاری کشور به دلیل توسعه زیرساخت‌ها، تاسیسات پهلودهی و پشتیبانی و به‌کارگیری فن‌آوری برتر به ۱۱۷/۰ میلیون تن (نفتی و غیر نفتی) رسید که در مقایسه با سال قبل ۶/۴ درصد افزایش نشان می‌دهد. افزایش ظرفیت اسمی بنادر تجاری غیر نفتی به میزان ۸/۳ درصد در افزایش ظرفیت کل بنادر موثر بوده است. در همین سال ظرفیت ناوگان حمل و نقل دریایی تجاری و نفتی کشور به ترتیب حدود ۳/۸ و ۶/۱ میلیون تن بود که در مقایسه با سال قبل ظرفیت ناوگان تجاری ۱۸/۸ درصد رشد داشته ولی ظرفیت ناوگان نفتی ثابت مانده است.

عملیات کانتینری بنادر تجاری کشور با ۴/۵ درصد رشد از ۱۳۴۶ هزار TEU^(۱) در سال ۱۳۸۳ به ۱۴۰۶ هزار TEU در سال ۱۳۸۴ افزایش یافت. این عملکرد موجب شد بنادر ایران برای نخستین بار در ردیف بنادر بزرگ کانتینری جهان قرار گیرند. به‌روز کردن صنعت حمل و نقل دریایی، به‌کارگیری تجهیزات استراتژیک و اجرای طرح سیستم ردیابی کالا^(۲) و حمل و نقل بندری^(۳) با همکاری برنامه عمران (یا توسعه) ملل متحد (UNDP) از اقدامات زیربنایی سازمان بنادر و کشتیرانی است که از برنامه سوم آغاز شده و موجب ارتقای سطح خدمات بنادر کشور و بهبود قابلیت آنها در منطقه می‌گردد.

در سال مورد بررسی، عملیات حمل و نقل دریایی از ۱۳ بندر کشور نشان می‌دهد که ۸۲۸۵ فروند شناور (با ظرفیت هزار تن به بالا) با مجموع ۹۹/۷ میلیون تن ظرفیت وارد بنادر مذکور شده است. از این تعداد، ۲۳۰۲ فروند ایرانی و مابقی خارجی بودند. میزان تردد این شناورها در سال ۱۳۸۴ نسبت به سال قبل ۶/۴ درصد رشد دارد. حدود ۶۰/۲ درصد از شناورهای فوق (۴۹۸۵ فروند) در بنادر شهید رجایی، امام، ماهشهر و انزلی تردد نموده‌اند. براساس گزارش سازمان بنادر و کشتیرانی^(۴)، آمار فعالیت شناورها در سال ۱۳۸۴ نشان می‌دهد که در مجموع ۹۷/۵ میلیون تن کالای نفتی و غیر نفتی در بنادر کشور تخلیه و بارگیری شده است. عملکرد مذکور در مقایسه با سال قبل ۴/۴ درصد رشد دارد. این میزان رشد با توجه به افزایش ظرفیت بنادر تجاری غیر نفتی کشور (به میزان ۸/۳ درصد) حاکی از عدم بهره‌گیری کامل از ظرفیت ایجاد شده می‌باشد. افزایش مشارکت بخش خصوصی به منظور سرمایه‌گذاری در عملیات بندری از جمله اقداماتی است که می‌تواند در افزایش عملیات بندری نقشی موثر داشته باشد. در برنامه چهارم مقرر شده است میزان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در بخش حمل و نقل دریایی به طور متوسط سالانه ۱۴/۹ درصد رشد یابد.

۱- Twenty-Foot Container Equivalent Units

۲- Advanced Cargo Information System (ACIS)

۳- Port Tracker

۴- بخش عمده حمل و نقل کالاهای نفتی و فرآورده‌های آن از طریق شرکت ملی نفتکش ایران که زیر نظر وزارت نفت فعالیت می‌نماید، انجام می‌شود. آمار عملکرد ارائه شده توسط سازمان بنادر و کشتیرانی در این بخش حدود ۶۰ درصد از حمل و نقل از طریق آب‌ها را پوشش می‌دهد.

عملکرد بنادر کشور در امور تخلیه و بارگیری کالا

(میلیون تن)

درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲
۹/۸	۱۳/۷	۵۴/۸	۴۹/۹
۴/۶	۶/۲	۳۵/۳	۳۳/۷
۲۰/۶	۲۹/۲	۱۹/۵	۱۶/۲
-۱/۸	۵/۳	۴۲/۷	۴۳/۵
۶/۱	۱۰/۸	۲۷/۰	۲۵/۴
-۱۲/۹	-۱/۶	۱۵/۷	۱۸/۱
۴/۴	۹/۱	۹۷/۵	۹۳/۴
			۸۵/۶

ماخذ: سازمان بنادر و کشتیرانی

بررسی آمار عملیات بندری کشور در زمینه واردات، صادرات و ترانزیت کالا در سال ۱۳۸۴ نشان می‌دهد که واردات کالا توسط شناورهای نفتی و غیر نفتی در بنادر کشور به ترتیب ۷/۳ و ۳۳/۰ میلیون تن بوده است که در مقایسه با سال قبل به ترتیب ۱۳/۸ و ۵/۰ درصد رشد نشان می‌دهد. مقایسه میزان واردات غیر نفتی از بنادر و کل واردات غیر نفتی به کشور نشان می‌دهد که حدود ۹۳/۵ درصد از واردات غیر نفتی از طریق بنادر انجام شده است.

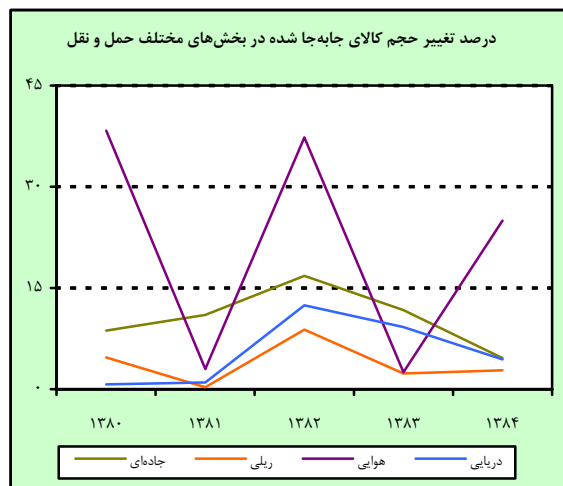
عملکرد بنادر کشور در امور صادرات، واردات و ترانزیت کالا

(میلیون تن)

درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲
۱۳/۸	۵۲/۳	۷/۳	۶/۴
-۱۳/۰	-۲/۹	۱۴/۰	۱۶/۰
-۱۳/۰	۱۳/۶	۴/۱	۴/۷
۶/۴	-۰/۷	۱۷/۳	۱۶/۳
۵/۰	۳/۰	۳۳/۰	۳۱/۴
۲۳/۴	۲۸/۳	۱۶/۹	۱۳/۷
۲۲/۱	۱/۸	۱/۳	۱/۱
-۳/۵	۸/۱۸	۳/۶	۳/۷

۱- عملیات بین بنادر در خصوص حمل کالا از یک نقطه به نقطه دیگر کشور از راه دریا یا رودخانه مرزی

ماخذ: سازمان بنادر و کشتیرانی

براساس آمار مذکور، صادرات کالا توسط شناورهای نفتی و غیر نفتی از طریق بنادر کشور به ترتیب معادل ۱۴/۰ و ۱۶/۹ میلیون تن بود که در مقایسه با سال قبل به ترتیب ۱۳/۰ درصد کاهش و ۲۳/۴ درصد افزایش نشان می‌دهد. با توجه به حجم کل صادرات غیر نفتی کشور به میزان ۲۱/۷ میلیون تن، حدود ۷۷/۹ درصد از صادرات غیر نفتی کشور از طریق بنادر صورت گرفته است.

بررسی آمار تردد مسافر در هفت بندر کشور طی سال ۱۳۸۴ نشان می‌دهد که در مجموع ۳/۹ میلیون نفر در این سال از طریق بنادر سفر کردند که در مقایسه با سال قبل ۱۷/۶ درصد کاهش نشان می‌دهد. از این تعداد ۲/۰ میلیون نفر

مسافران ورودی و مابقی مسافران خروجی بودند. ضعف خدمات‌رسانی در بنادر کشور و استفاده از پروازهای مستقیم به جزایر در کاهش تردد مسافر به بنادر کشور موثر بوده است. شایان ذکر است که ظرفیت جذب مسافر در بنادر کشور حدود ۴/۸ میلیون نفر می‌باشد و در سال ۱۳۸۴، حدود ۸۰/۴ درصد از این ظرفیت مورد استفاده قرار گرفته است. آمار توزیع تردد مسافر از بنادر نشان می‌دهد بیشترین حجم

جابه‌جایی مسافر (ورودی و خروجی) از بندر قشم و بندر شهید باهنر (به ترتیب ۶۳/۰ و ۱۷/۵ درصد) صورت گرفته است. در این سال ۴۱۳ هزار نفر از مسافران به بندر درگهان که در نزدیکی قشم قرار دارد سفر کردند.

عملکرد بنادر کشور برحسب ورود و خروج مسافر

(هزار نفر)

درصد تغییر		سال		
۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۳ ▲	۱۳۸۲
-۱۸/۸	۲۶/۶	۱۹۹۲	۲۴۵۳	۱۹۳۸
-۱۶/۴	۲۶/۰	۱۸۶۹	۲۲۳۶	۱۷۷۵
-۱۷/۶	۲۶/۳	۳۸۶۱	۴۶۸۹	۳۷۱۳

ماخذ: سالنامه آماری سازمان بنادر و کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران

شاخص بهای خدمات مصرفی در بخش حمل و نقل

(۱۳۷۶ = ۱۰۰)

درصد تغییر		سال			
۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	
۸/۲	۱۰/۹	۲۵۹/۱	۲۳۹/۵	۲۱۵/۹	حمل و نقل
۶/۳	۷/۲	۲۱۶/۰	۲۰۳/۲	۱۸۹/۶	شخصی
۱۱/۲	۱۷/۹	۳۷۸/۵	۳۴۰/۳	۲۸۸/۶	عمومی

۴-۸- شاخص‌های قیمتی

۱-۴-۸- شاخص بهای خدمات مصرفی در بخش حمل و نقل

در مناطق شهری

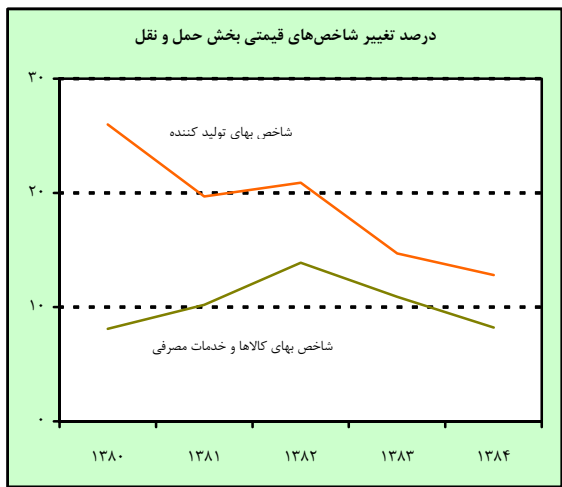
براساس گزارش نتایج شاخص بهای کالاها و خدمات

مصرفی در مناطق شهری ایران، شاخص قیمت حمل و نقل در سال ۱۳۸۴ نسبت به سال قبل ۸/۲ درصد رشد نشان می‌دهد که در مقایسه با رشد ۱۲/۱ درصدی شاخص کل کالاها و خدمات مصرفی در سطح پایین‌تری قرار دارد. بخش حمل و نقل شخصی و عمومی به ترتیب سهمی معادل ۷۳/۵ و ۲۶/۵ درصد در شاخص بخش حمل و نقل دارا می‌باشد. شاخص بهای گروه حمل و نقل عمومی در سال ۱۳۸۴، ۱۱/۲ درصد رشد داشت که افزایش هزینه مسافرت با اتوبوس و قطار در رشد بالای این شاخص مؤثر بوده است.

۲-۴-۸- شاخص بهای تولیدکننده خدمات بخش حمل و نقل

در مناطق شهری

در سال ۱۳۸۴، شاخص بهای تولیدکننده در زیر گروه حمل و نقل زمینی از گروه حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات با بیشترین ضریب اهمیت (۹/۴ درصد) نسبت به سال گذشته ۱۲/۸ درصد رشد داشت. رشد محدود شاخص حمل و نقل ریلی در تعدیل رشد شاخص کل بخش حمل و نقل زمینی مؤثر بوده است. رشد این شاخص در مقایسه با رشد ۹/۵ درصدی شاخص کل بهای تولیدکننده در سطح بالاتری قرار دارد. در این سال شاخص بهای حمل و نقل هوایی به میزان ۱۲/۳ درصد رشد نمود.

شاخص بهای تولیدکننده خدمات بخش حمل و نقل در مناطق شهری

(۱۳۷۶ = ۱۰۰)

درصد تغییر		سال			
۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	
۱۲/۸	۱۴/۷	۳۴۸/۰	۳۰۸/۴	۲۶۸/۸	حمل و نقل زمینی
۵/۷	۷/۰	۲۵۷/۹	۲۴۴/۰	۲۲۸/۱	ریلی
۱۳/۵	۱۳/۸	۳۴۱/۲	۳۰۰/۷	۲۶۴/۳	جاده‌ای
۱۰/۴	۵/۱	۳۰۶/۵	۲۷۷/۶	۲۶۴/۱	حمل و نقل آبی (دریایی)
۱۲/۳	۸/۵	۴۱۰/۳	۳۶۵/۲	۳۳۶/۷	حمل و نقل هوایی